

ՀԻՍՅ ՅԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՄԱՆԿԱԿԱՐԺԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏ

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

«ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՅԵՎ ՀՈՐՈՄԻ ՊԱՏՄԱՌԹՅԱՆ»

ՄԱՆԿԱԿԱՐԺԱԿԱՆ ԻՆՍՏԻՏՈՒՏԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿԱՌԹՅՈՒՆ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1939

ՀԱՍՏԱՏՎԱԾ Ե
ԽՍՀՄ-ի ԺԿԽ-ԻՆ ԿԻՑ
ԲԱՐՁՐԱԳՈՒՅՆ ԴՊՐՈՑԻ ԳՈՐԾԵՐԻ
ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ԿՈՄԻՏԵՅԻ ԿՈՂՄԻՑ
1 ՀՈՒՆԻՍԻ 1939 թ.

Ծ Ր Ա Գ Ի Ր

«ՀՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՅԵՎ ՀՈՈՄԻ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ»

ԲԱԺԻՆ I

Հին Հունաստանի պատմություն

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

1. Հին Հունաստանի պատմագրության զարգացումը

Հասկացողությունն անտիկ հասարակության մասին: Նրա տերիտորիալ ու ժամանակաշրջանային սահմանները: Հին Հունաստանի պատմության ժամանակաշրջանային շրջանակները: Հին հունական պատմության պերիոդիզացիան: Հետաքրքրության արժեքները՝ դեպի հունական պատմությունը XVIII դարում: Վինկելման, Վոլֆ, Միլիորդ: Հունական պատմության մշակումը XIX դարի առաջին կեսում:

Ներքոևն ու նրա քննադատական մեթոդը: Ավգուստ Բյոքը և Կլեյզերֆելդի (արձանագրագրություն) զարգացումը: Պատմագրությունը XIX դարի կեսերին: Դրոյզեն: Կուրցիուս: Փյուստեր-դե-Կուլանժ: Իմպերիալիզմի դարաշրջանի պատմագրությունը: Ն. Մայեր, Բելոթ, Պելման: Ռուսական գիտությունը հին Հունաստանի մասին: Վ. Բ. Լատիշով, Ռ. Յա. Վիպպեր, Վ. Պ. Բուդուկով, Մ. Մ. Խվոստով, Մ. Ա. Ժեքելով: Մարքսիզմ-լենինիզմի կլասիկները անտիկ Հունաստանի մասին: Հին Հունաստանի պատմության մշակումը խորհրդային գիտության մեջ:

2. Հին Հունաստանի ուսումնասիրության աղբյուրները

Պատմագրության հիմնական աղբյուրները: Պատմագրության ծագումը հույների մոտ: Լոգոգրաֆներ: Պատմաբաններ՝ Հերո-

դոտոս, Թուրքիդիդես, Քսենոֆոն, Արիստոտել, Պլինիոս, Դիոգո-
րատ, Պլուտարքոս: Հունական պատմագրութեան առանձնահատկու-
թյուններն բնութագրելը, հույն աշխարհագրագետները: Դիցա-
բանութիւնը վորպէս պատմական աղբյուր: Գրական աղբյուր-
ներն՝ եպոսի, լիւրիկայի, վոդերբեյթի, կոմիդիայի նշանակու-
թյունը. հեռորդներն ճառերը. հույն փիլիսոփաների ու հրապա-
րակախոսների յերկերը: Նյութական հուշարձանները: Հնագիտա-
կան կարևորագույն հայտնագործումները XIX—XX դարերում
Միջերկրական ծովի շրջանում և ԽՍՀՄ-ի հարավում:

Հնագիտութեան, եպիգրաֆիկայի, դրամատիկութեան և
պապիրոլոգիայի նշանակութիւնը հին Հունաստանի ուսումնա-
սիրութեան համար: Եռնոգրաֆիկայի դերը անտիկ աշխարհի ու-
սումնասիրութեան գործում:

3. Հին Հունաստանի բնությունը

Հունաստանը Միջերկրական ծովի աշխարհագրական սիստե-
մի մեջ: Եգէյան ծովի ավազանը: Բալկանյան թերակղզին և
արշիպելագը վորպէս հունական համայնքների պատմական դար-
գացման կենտրոններ: Հունաստանի աշխարհագրական պայման-
ները՝ մակերեսի ռելիեֆը, բնական հարստութիւնները, գե-
տերը, կլիման, հողը: Հին Հունաստանի կարևորագույն մարզերը:
Կղզիները: Դասակարգային հասարակութեան ծագման ու դար-
գացման ընդհանուր ընթացքը հին Հունաստանում:

4. Հնագույն Հունաստանը

Հունաստանի հնագույն ժամանակների մասին յեղած
հունական առասպելները: XIX դարի վերջի և XX դարի սկզբի
հնագիտական պեղումները: Շլիմանը և Տրոյան: Եվանսը և Կրե-
տեն: Հնագիտական հուշարձանները Կրետեյում, Տրոյայում, Մի-
կենում և Կորնթոսում: Կրետե-միկենյան հասարակութեան ժա-
մանակագրութիւնն ու պերիոդիկացիան: Սոցիալական կար-
գերը Կրետեյում և Միկենում: Նրա կապերը Հիթիթների և Յե-
գիպոսի հետ: Կրետե-միկենյան հասարակութիւնը և դրիա-
կան դադթը: Հունական հիմնական ցեղերը: Կղզիների և փոքր-
ասիական ափի հնագույն գաղութացումը հույների կողմից:

5. Հոմերոսյան Հունաստան

Հոմերոսի պոեմները վորպէս ժողովրդական ստեղծագոր-
ծութեան արտադրանք: «Իլիականը» և «Վոդիսականը» վորպէս
պատմական աղբյուր և այսպէս կոչված «Հոմերոսի հաբցը»:

Տոհմային կարգերի քայքայվելը հույների մոտ ըստ «Իլիա-
կանի» և «Վոդիսականի»: Ենգելսը հունական տոհմի քայքայ-
ման մասին: Հոմերոսյան դարաշրջանի հունական հասարակու-
թեան բնութագիրը՝ եկոնոմիկան, գյուղատնտեսութիւնը, ար-
հեստը, առևտուրը, դասակարգային կառուցվածքը, ազնվակա-
նութիւնը, ազատ արտադրողները և ստրուկները: Պետական
կազմակերպութեան սաղմերը՝ ժողովրդական ժողովը, առաջնորդ-
ները, առաջնորդների խորհուրդը, ցեղական թագավորները (ֆի-
լոքասիքիսներ): Հունական կոսմոգոնիան: Դասակարգային ի-
դեոլոգիայի սաղմերը: Դիցարանութեան վարդապետը և ոլիմպիա-
կան պանթեոնը: Դիցարանութեան հիմնական ցիկլերը:

6. Հունաստանը VIII—VII դարերում

Հունական հասարակութիւնն ըստ Հեսիոդոսի: Փոխանա-
կութեան վարդապետը, հարստութեան կռուտակումը և մասնավոր
սեփականութեան սկիզբը: Տոհմային կարգերի հետագա քայքայ-
ումը՝ ստրկութիւնը և ազանների դասակարգային շերտավո-
րումը: Միոնոկիզմը և քաղաքների աճումը: Դասակարգային պայ-
քար, արիստոկրատիա, դեմոկրատիա, տիրանիայի (բռնա-
կալութեան) դերը: Հույների լայն գաղութացման սկիզբը
Միջերկրական ծովի ավազանում (Փոքր Ասիայի ափերը, Պրո-
պոնտիդա, Սև ծով, Հար. Իտալիա, Սիցիլիա, Աֆրիկական ծովափ):
Դադութացման պրոբլեմը արդի գիտութեան մեջ: Հույները և
Սկիութացիները: Հունական գաղութների բնույթը:

VIII—VII դարերի կոլոնիզացիայի ազդեցութիւնը արտադրո-
ղական ուժերի վարդացման վրա: Ստրկութեան վարդացումը:
Համահունական հաստատութիւնների սաղմերը, այն և՛ հասարա-
կական խաղեր, տոնակատարութիւններ, պատգամախոսներ,
տաճարներ, կրօնական պաշտամունքներ: Հին Հունաստանի դա-
նազան մարզերի վարդացման անհավասարաչափութիւնը:

Դասակարգային պայքարի արտացոլումը Թեոգոնի Մեդա-

բացու և Սուրենի «Եկեղիաներում»։ Հունական մատենագրության զարգացումը։ Գիտության և փիլիսոփայության ստղծերը։ VII և VI դարերի հունական լիբրերան։

7. Սպարտա

Պելոպոնեսի մարզերը։ Սպարտան Հալոնիսյի կենտրոն։ Սպարտայի նվաճումները Մեսսենիայում։ Լակոնիդների ազդեցությունը։ Հոդային սեփականության բնույթը։ Սպարտայի հասարակության դասակարգային բաժանումը՝ մպարտացիներ (հավասարներ), պերիեկներ, հելոտներ։ Հելոտների դասակարգային պատկանելությունը։ Դասակարգային պայքարի ձևերը Սպարտայում։ Հելոտների ապստամբությունը։ Կրիպտիաներ։ Սպարտացիների կենցաղն ու դաստիարակությունը։ Պետական կառուցվածքը՝ ժողովրդական ժողով, գերուսիա (ծերակույտ), Էֆորտոս, թագավորական իշխանություն։ Սպարտայի քաղաքականությունը Պելոպոնեսում և ազմական դաշնակցության (սիմմախիաներ) կազմվելը։ Սպարտան և սրա դերը հունական մյուս պետությունների ներքին պատմության մեջ։

8. Ատտիկան VII և VI դարերում

Տոհմային կարգերի քայքայումը Ատտիկայում։ Տոհմային հողատիրական ազնվականության տիրապետություն-ուժեղացումը։ Կառավարման կազմակերպումը՝ արքոնտատ, արեոպագոս, ժողովրդական ժողով։ Աթենքի՝ փոպեոս արհեստագործական-առևտրական գործունեության կենտրոնի՝ նշանակության աճումը։ Ստրկատիրության զարգացումը։ Գյուղացիության դրության վատթարացումը Ատտիկայում։ «Կլիոնի խռովությունը»։ Դրակոնի զրի առած առաջին որենքները։ Սոլոնի որենագրությունը՝ պարտքային ստրկության և գյուղացիների պարտքային պարտավորությունների վերացումը։ Սոլոնի՝ սահմանադրությունը։ Դասակարգային պայքարը Սոլոնից հետո։ Պիսիստրատի տիրանիան։ Հիպոպոս և Հիպոպարքոս։ Կլիսթենեսի որենագրությունը։ Տոհմային Հարաբերությունների լիկվիդացիան Ատտիկայում և ստրկատիրական դեմոկրատիայի տիրապետության սկիզբը։ Ատտիկան փոպեոս հունական «պոլիսի» տիպար։

9. Հույն-պարսկական պատերազմները և Աքեմենյան ծովային դաշնակցությունը

Հույն-պարսկական պատերազմների պատճառները։ Դարեհ I-ի սկյութական արշավանքը։ Փոքր-ասիական հույների ապստամբությունը, նրա հետեվանքները։ Պարսիկների առաջին արշավանքները Հունաստանի դեմ։ Մարաթոնի ճակատամարտը։ Կուռակցությունների պայքարն Աթենքում (Արիստիդես և Թեմիստոկլես) և ազմական մեծ նավատորմի ստեղծումը։ Քսերքսեսի արշավանքը։ Պատերազմի գլխավոր ետադները։ Պարսիկների պարտությունը և նրա պատճառները։

Պատերազմների հետեվանքները՝ փոքր-ասիական քաղաքների ազատագրումը և Աթենական առաջին ծովային դաշնակցության կազմակերպումը։ Ապստամբություն Յեզիպոտոսում պարսիկների դեմ և հույների կողմից նրան ցույց տված անհաջող աջակցությունը։

Աթենական ծովային դաշնակցության վերածվելը «Աթենական պետության»։ Կլեոնի քաղաքականությունը։ Աթենական պետության կազմակերպությունը։

Հույները Սիցիլիայում։ Սիրակուզայի բարձրացումը։ Ռազմական ընդհարումները Կարթագենի և ետրուսկների հետ։ Սիցիլիայի բռնակալները և սրանց ներքին քաղաքականությունը։

10. Պերիկլեսը և աքեմենյան դեմոկրատիան

Դեմոկրատիայի աճումը Պարսիկների դեմ հույների տարած հաղթանակից հետո։ Քաղաքական կուսակցություններն Աթենքում և նրանց սոցիալական բազան։ Ստրկատիրական դեմոկրատիայի հաղթանակը։ Եթիալտեսի և Պերիկլեսի ռեֆորմները։ Աթենական պետության սահմանադրությունը V դարի կեսերին։

Ժողովրդական ժողով։ Հինգհարյուրի խորհուրդը և նրա ֆունկցիաները։ Հեկիեա։ Ստրադեգների կոլեգիան։ Արքոնտները։ Արեոպագոսը։ Պերիկլեսը փոպեոս պետական գործիչ։ Նրա ներքին և արտաքին քաղաքականությունը։ Նրա վերաբերմունքը դեպի դաշնակից քաղաքները։ Աթենքի ծաղկումը Պերիկլեսի

որով: Աթենքի արևատուն՝ ու միջնորդային գործարքները: Պիրեյ նավահանգիստը: Շինարարությունն Աթենքում: Աթենքը վերջին հունաստանի կուլտուրական կենտրոն: Պերիկլեսի խմբակը: Ուպոդիցիայի աճումը:

11. Հունաստանի եկամտիկամ V—IV դարերում

Արտադրության ստրկական յեղանակի զարգացումը վերջին հունական պետությունների տնտեսական գործունեության հիմք: Շուկաներն ու սարուկների թիվը: Ստրկությունը պուղատնտեսության և արհեստագործության մեջ:

Ստրկական աշխատանքը հանքերում: Ստրկական արդյունաբերության տեխնիկան և կազմակերպչական ձևերը: Ստրկաների իրավական և կենցաղային դրությունը: Աղատ արձակվածները: Մանր արտադրողի դրությունը:

Անտիկ հասարակության հիմնական հակասությունը և ստրկուկների դասակարգային պայքարի ձևերը: Ստրկուկների ապստամբությունը Պելոպոնեսում, Ատտիկայում և Քիոսում: Ստրկատիրական դասակարգի ներսում յեղած հակասությունները: Հունական առևտուրը: Իրամական տնտեսության և վաշխառության զարգացումը: Հունաստանի և գաղութային ծայրամասերի փոխադարձ կախումը: Անտիկ տնտեսության նստուրալ բնույթը: Մոդերնիզացիոնական հայացքները պատմադրության մեջ և ցիկլիզմի տեսությունն ու նրանց քննադատությունը:

12. Պելոպոնեսյան պատերազմը

Պելոպոնեսյան պատերազմի ծագման տնտեսական և քաղաքական պատճառները: Պատերազմի առաջին շրջանը: Պերիկլեսի անկումը: Կլեոնը: Պատերազմական գործողությունների փոխադրությունը ծովի վրա: Աթենքի քաղաքականությունը «դաշնակիցների» վերաբերմամբ (Միտիլենա, Կերկիրա): Կլեոնի մահը: Նիկիաի և խաղաղության կուսակցությունն Աթենքում: Նիկիայի խաղաղությունը: Ալկիբիադես: Միցլիդական արշավանքը: Ինկերիայի պատերազմը: Ստրուկների փախուստն Աթենքից: Ոլիգարխիական հետերիաներ Աթենքում: 411 թվականի հեղաշրջումը: Ինսուրանտիայի վերականգնումը: Աթենքի վերջին հաջողությունները: Պարսկաստանի միջամտելը պատերազ-

մին: Աթենքի պարտությունը և «30-ի բռնակալության» հաստատվելը: Պայքար բռնակալության դեմ և դեմոկրատիայի վերականգնումը 403 թ.:

13. Հունաստանը IV դարի առաջին կիսում

Պատերազմի հետևանքով հակասությունների սլավելը: Տնտեսական ճգնաժամը: Հունաստանում: Մանր արտադրողների պրոլետարիզացիան և վարձկանության զարգացումը: Անտիկ դեմոկրատիայի կազմալուծումը: Սպարտայի գերիշխանությունը: Ագեսիլասի արշավանքը Պարսկաստան: Կորնթական պատերազմը: Անտալկիդասի հաշտությունը: Աթենական ծովային յերկրորդ զաշնակցությունը: Թեբեյի բարձրացումն ու անկումը (Պելոպոնես և Նապոլիտոնիդաս): Հունական ուղարկության Արևմուտքում: Դիոնիսիոսի Միցլիդական պետությունը:

14. Հունաստանն ու Մակեդոնիան

Մակեդոնիան, յերկիրը և բնակչությունը: Մակեդոնիայի համառոտ պատմությունը մինչև Փիլիպպոս II-ը: Փիլիպպոսի ռեֆորմները և պայքարը Հունաստանում գերիշխելու համար: Մակեդոնական և հակամակեդոնական կուսակցությունների պայքարն Աթենքում: Իսոկրատ, Եսթինոս, Փոկլեոն, Դեմոսթենես: «Սրբազան պատերազմը» և Փիլիպպոսի ներթափանցումը Միջին Հունաստան: Քերոնիայի ճակատամարտը: Համահելլենական կոնգրես Կորնթոսում: Փիլիպպոսի մահը, Ալեքսանդրի դաշ բարձրանալը և Հունաստանում հակամակեդոնական շարժման ճնշումը:

15. Կլասիկ ժամանակաշրջանի հունական կուլտուրան

Հունական թատրոնը: Վոդերվիլիան ու կոմեդիայի ծագումը: Եսթինոս: Սոֆոկլես: Յեսթիպիդես: Արիստոֆանի քաղաքական կոմեդիան և Մենանդրի կենցաղային կոմեդիան: Ծարտարապետությունը: Բանդակագործությունը և նկարչությունը: Դիստիկան և փիլիսոփայության զարգացումը: Ինսուրանտի մատերիալիստական փիլիսոփայությունը: Մոփեստները և նրանց հասարակական ուսմունքը: Սոկրատես: Պլատոնն ու նրա ուսմունքը: Պլատոնի սոցիալ-քաղաքական ուսուցիչան: Արիստոտել: Նրա փիլիսոփայության հիմունքները: Արիստոտելի քաղաքական

ուսմունքը: Մարքսիզմի կրասիկները հունական կուլտուրայի ու փրկսոփայության մասին:

16. Ալեխանդր Մակեդոնացու միապետությունը

Արևելքի նվաճումը հունա-մակեդոնական ուժերի կողմից: Պարսկաստանի ներքին զրույթյունը: Ալեքսանդրի արշավանքի պատճառներն ու շարժիչ ուժերը: Արշավանքի պատմությունը: Հունա-մակեդոնական ուղղիցիան Ալեքսանդրի բանակում: Արշավանք զեպի Հնդկաստան և բանակի վիճակը: Ալեքսանդրի ներքին քաղաքականությունը: Ընկեր Ստալինը Ալեքսանդր Մակեդոնացու պետության բնույթի մասին: Ալեքսանդրի մահը: Կուսակցությունների պայքարը Բաբելոնում և սատրապությունների առաջին բաշխումը զիադոնների միջև: Դիադոնների ու եպիգոնների պատերազմը: Իպսոսի մոտ տեղի ունեցած կռիվը և Ալեքսանդրի միապետության օրոհումը:

17. Հելլենիստական պետություններ

Պտղոմեոսյան Յեգիպտոս: Յեգիպտոսի ագրարային կարգերը: Արդյունաբերությունը: Պետական մենաշնորհները: Յեգիպտոսի արտաքին առևտուրը III—I դարերում: Ալեքսանդրիայի առևտրա-արդյունաբերական նշանակությունը: Պտղոմեոսի՝ Յեգիպտոսից դուրս հողեր զավթելու փորձը: Տեղական բնակչության շարժումը հույների և մակեդոնացիների դեմ: Դասակարգային պայքարը հելլենիստական Յեգիպտոսում և նրա ձևերը:

Սելևկիանների միապետությունը: Այդ միապետության տարբերությունը Պտղոմեոսյան Յեգիպտոսից: Հունական դադուլթացումը: Ագրարային հարաբերություններն Ասիայում: Ներքին և արտաքին առևտուրը: Պատերազմներ և Սելևկիանների միապետության թուլացումը: Նոր պետությունների առանձնացումը՝ Հռոդոս, Պերգամ և այլն:

18. Սոցիալական պայքարը Հունաստանում հելլենիզմի դարաշրջանում

Տնտեսական ձգնաժամի խորացումը և դասակարգային հակասությունների սրվելը Բալկանյան թերակղզում: Պայքար Հու-

նաստանի համար հելլենիստական միապետությունների միջև: Հունական խոշոր պետությունների անկումը III դարում: Ալեքսանդրի և Յուդեայի գաղնակցությունները: Ստրուկների ապստամբությունները Աստիկայում և Քիտում (Դրիմակ): Ագրարային շարժումը Սպարտայում: Ադրաի և Կլեոմենի ռեֆորմները: Նաքսոսի տիրանիան: Հռոմի միջամտությունը հունա-մակեդոնական գործերին և Մակեդոնիայի ու Հունաստանի նվաճումը:

Արևմտյան Հունաստանը III դարում: Ագաթանգիսի սոցիալական թաղափորությունը: Հունական պոլիսների անկումն Իտալիայում և Սիցիլիայում և գրանց նվաճումը Հռոմի կողմից:

19 Հելլենիստական կուլտուրան

Հունական կուլտուրայի ազդեցությունը Արևելքի վրա և Արևելքի ազդեցությունը հունական կուլտուրայի վրա: Դիտություն գաղմկել փրկսոփայությունից: Դրական գիտելիքների աճումը՝ մաթեմատիկայի, ֆիզիկայի, մեխանիկայի, աստղաբաշխություն, աշխարհագրություն: Եվկլիդես, Արքիմեդ, Երատոսթենես, Հիպպարքոս, Հերոն: Տեխնիկայի, մանավանդ ռադմական ու շինարարական տեխնիկայի աճումը: Բժշկականությունը, բուսաբանությունը, կենդանաբանությունը: Ալեքսանդրիայի մատենադարանը «Մուսեյոն»: Հելլենիստական լեզվաբանությունը, գեղարվեստական գրականությունը: Հելլենիստական փրկսոփայության հիմնական ուղղությունները (ստոիցիզմ և եպիկուրիզմ): Կրոնական սինկրետիզմ: Հելլենիզմի դարաշրջանի պատմիկ արվեստը:

20. Մերսնվձովյան հունական փաղափ պետությունները

Սել ծովի հյուսիսային և արևելյան ափերի հունական գաղութացման պատմությունը: Հույներն ու սկյաթացիները: Սկյութացիների ազդեցությունը հույն կոլոնիատների վրա: Սելևկյան պետությունների կազմվելը: Նյութական կուլտուրայի հուշարձանները և ԽՍՀՄ-ի հարավում պեղումների ժամանակ հայտնաբերված արձանագրությունները: Բուֆորի թաղավորությունն ու այդ թաղավորության համառոտ պատմությունը: Սպարտոկիզները և Պերիսանդները: Ստրուկների ապստամբություն մեր թվականությունից առաջ II դարի վերջում:

Միեւրոպա Պանտային և Բոսֆորի թաղավորութեան անկումը: Հոռմանցիները արշավանքը դեպի Սեփ ծով և հունական գաղութները նվաճումը հոռմանցիների կողմից: Հունական կուլտուրան և այդ կուլտուրայի ազդեցութեանը ԽՍՀՄ-ի տերիտորիայի ժողովուրդների կուլտուրայի վրա:

II ԲԱԺԻՆ

Հին Հռոմի պատմությունը

1. Հռոմի պատմության զարգացումը

Պատմագրութեանը՝ դասակարգային պայքարի պատմութեան հետ կապակցված: Հետաքրքրութեան արժնացում դեպի անտիկութեանը Վերածնութեան դարաշրջանում: Հռոմեական պատմագրութեանը Լուսավորութեան զարաշրջանում (Մոստեսկո, Գիրբոն, Բոֆոր): Հին Հռոմի վերաբերյալ գիտութեան զարգացումը XIX դարում (Նիբուր, Հեգել, Մոմզեն, Ֆյուստել-դը-Կուլանժ): Իմպերիալիզմի զարաշրջանի պատմագրութեանը (Կ. Բյուսեր, Ե. Մայեր, Պյոման, Սալվիոլի, Ֆերրերո, Մ. Վերեր և այլն): Հին Հռոմի զարգացման և անկման վերաբերյալ նրանց պատմական կոնցեպցիաները: Հռոմեական պատմագրութեան զարգացումը Ռուսաստանում: Հռոմի վերաբերյալ Ռուսերեն լեզվով աշխատութեանները: Հին Հռոմի պատմութեան մարքսիստական մշակումը:

2. Հին Հռոմի ուսումնասիրության աղբյուրները

Հռոմի պատմութեան աղբյուրների տեսակները: Դրավոր աղբյուրները: Նյութական հուշարձանները, համեմատականազգագրական և լեզվաբանական տվյալները: Պատմութեան ծագումը հռոմեացիների մոտ: Տարեգրութեանները: Հռոմեական տարեգիրները: Հռոմեական պատմագրութեան ընդհանուր տեսութեանը: Փարիոս Պիկտորը, Պուլիբիոսը, Դիոդորը, Սալյուստիոսը, Ֆիցերոնի պատմական տվյալները, Լիվիոսը, Դիոնիսիոսը:

Պլուտարքոսն ու նրա գրած հռոմեական գործիչների կենսագրութեանները: Ապպիանը, Տակիտոսը, Սվետոնիոսը, Դիոն Կասիոսը:

Ուշ հռոմեական պատմաբանները՝ Ամմիան Մարկելլինոսը, Որոսիոս, Պրոկոպիոս, Յեփսերիոս: Դրական և իրավաբանական հուշարձանները:

Հնագիտութեան, եպիգրաֆիկայի, դրամագիտութեան և պապիրոլոգիայի տվյալները:

3. Իտալիայի յերկիրն ու բնակչությունը

Իտալիան Միջերկրական ծովի աշխարհագրական սիստեմում: Հողն ու կլիման: Ծովն ու կղզիները: Առափնյա գծի բնույթն ու նրա տարբերութեանը Հունաստանի առափնյա գծից: Իտալիայի հիմնական ուսյոնները: Բնակչութեան պրոբլեմը: Իտալիայի եռնիկական կազմի խայտաբղետութեանը: Հունական գաղութացումը: Ետրուսկների պրոբլեմը: Ն. Յա. Մաոի թեոքրան տվյալ հարցի առթիվ: Լատինները ու իտալիկները:

4. Հռոմեական պատմության վաղ շրջանը: Պատրիկների ու պլեբյանների պայքարը

Հռոմեական պատմական արագիցիայի բնույթը: Հռոմեական համայնքի ձեւավորումը: Ետրուսկական ժամանակաշրջանը Իտալիայի պատմութեան մեջ: Թագավորական ժամանակաշրջանը: Սոցիալական կարգերը՝ պատրիկներն ու պլեբյանները, պատրոններն ու կլիենտները, ստրուկները: Սերվիոս Տուլլիոսի այսպես կոչված ռեֆորմի հարցը: Պատրիկները ու պլեբյանների միջև հակասութեանների սրվիլը: Պարտքային իրավունքը և հողի համար մզվող պայքարը: Պլեբյանների շերտավորումը: Տրիբունատի սահմանումը: XII տախտակների որենադրութեանը: Պլեբյանների կողմից քաղաքական իրավունքներ նվաճելը (նախքան Հոբոսեցիոսի 287 թ. որենքը): Նորբիլիտատի կազմավորումը:

5. Վաղ-հռոմեական հանրապետությունն ու նրա ընդլայնումը:

Հռոմեական հանրապետութեան սահմանադրութեանը: Սովորական և արտակարգ մագիստրատները: Սենատը: Կոմիցիանները: Իտալիայի նվաճումը: Պատերազմներ ետրուսկների դեմ: Դալլերի արշավանքը: Լացիումի հպատակեցումը: Սամնիտական պատերազմները: Պայքար հարավային Իտալիայի համար: Պատերազմներ Պիրաոսի դեմ: Հռոմեական բանակն ու

նրա կառուցվածքը: Իտալիայի կազմակերպումը Հռոմի տիրապետությունն առկա: Դադուքները, մուսուլմանները, քրիստոնեական իրավունքից զուրկ համայնքները, լատինական գաղութները, դաշնակիցները:

6. Պունիկյան առաջին և յերկրորդ պատերազմները:

Կարթագենը: Նրա տնտեսական և հասարակական-քաղաքական կարգերը: Դադուքները: Կուլտուրայի բնույթը: Հռոմի Կարթագենի հետ ընդհարվելու պատճառները: Պայքար Սիցիլիայի համար: Պունիկական առաջին պատերազմը: Հռոմեական ռազմական նավատորմի ստեղծումը: Ռեզուլտի աֆրիկական արշավանքը: Հռոմի հաղթանակը և 241 թ. հաշտությունը: Վարձկանների ապստամբությունը Կարթագենում: Բարկյաններն Իսպանիայում: Հռոմի քաղաքականությունը Հյուսիսային Իտալիայում: Դայոս Ֆլամինիոս:

Հաններալի քաղաքականությունն Իսպանիայում և նախապատրաստությունը Հռոմի դեմ պայքարելու համար: Պունիկական յերկրորդ պատերազմը: Հաններալի արշավանքը: Ճակատամարտներ Տիչինոյի և Տրեբիայի մոտ: Դալլերի ապստամբությունը: Դատակարգային պայքարը Հռոմում: Ֆլամինիոսը: Ճակատամարտ Տրալմենյան լճի մոտ: Ֆաբիոս Մաքսիմոսը: Նրա ապիտիկան և գյուղացիության դժգոհությունը: Պատերազմի հետագա ընթացքը. Իտալիայում: Պայքար Սիցիլիայի ու Իսպանիայի տիրելու համար (Սցիպիոնները): Հասգրուբալի արշավանքը: Սցիպիոնի աֆրիկական արշավանքը և Զամայի ճակատամարտը: Հաշտության պայմանները:

7. Հռոմի ներքափանցումն Արեվել: Պարսկական յերրորդ պատերազմը

Դրությունն Արեևելում: Հռոմի քաղաքականությունն Արեևելում: Մակեդոնական յերկրորդ պատերազմը: Հռոմի միջամտությունը Հունաստանի ներքին գործերին: Պատերազմ Անտիոքի դեմ: Պատերազմ Պերսեսի դեմ: Մակեդոնիան վերստին հռոմեական պրովինցիա: Ապստամբություն Հունաստանում: Կորնելի կողապտումը: Պունիկյան յերրորդ պատերազմը և Կարթագենի անկումը: Հռոմեական պետության տեքստուրիալ շրջանակները:

8. Իտալիայի եկոնոմիկան II և I դարերում մեր թվականությունից առաջ

Նվաճումների ազդեցությունը: Պրովինցիալ կառավարման սխեման: Պրովինցիաների կողապտումը և արժեքների ներհոսումը դեպի Իտալիա: Հռոմեական վաշխառուները և կապիտալի համակենտրոնացումը (պուբլիկաններ): Փոփոխություններ Իտալիայի գյուղատնտեսության մեջ: Գյուղացիության քայքայվելը: Հողային սեփականության համակենտրոնացումը: Հողային խոշոր տնտեսության զարգացումը: Ստրկատիրության աճումը: Հռոմեական ստրկության բնույթը, ի տարբերություն հունական ստրկությունից: Ստրուկների իրավական և կենցաղային դրությունը: Ստրկատիրության ազդեցությունը գյուղացիական տնտեսության վրա: Ազատ արձակվածները և նրանց դերը Հռոմի տնտեսության մեջ:

9. Ստրուկների հեղափոխության սկիզբը և Գրակոսների շարժումը

Ստրուկների շարժման սկիզբը: Պայքարի առաջին ձևերը: Ստրուկների վաղ յերույթները: Մասսայական առաջին ապստամբությունը Սիցիլիայում, այդ ապստամբության ընթացքն ու զարգացումը: Սիցիլիական հեղափոխության արձագանքները հռոմեական պետության տարբեր վայրերում:

Արիստոնիկոսի ապստամբությունը Պերգամոն: Գրակոսների շարժումը: Տրեբիոնի ու նրա ազդարարային օրինագիծը: Ֆուլվիոս Ֆլակկոսը, Կայոս Գրակոսը և սրա ղեկավարները: Հռոմեական դեմոկրատիայի պառակտումը: Գրակոսների շարժման պատմական նշանակությունը: Ազդարարային օրենսդրությունը Գրակոսներից հետո: Հեղափոխության տվյալ ֆազի սոցիալական նշանակությունը հռոմեական պատմության համար:

10. Դատակարգային պայքարը II և I դարերի սահմանագծում. Սուլլայի ռեակցիան

Յուզություն պատերազմը: Մարիոսի ռազմական ղեկավարումը և այդ ղեկավարի պատմական նշանակությունը: Պայքար կլիմերի և առտոնների դեմ: Ստրուկների յերկրորդ ապստամբությունը Սիցիլիայում և այդ ապստամբության արձագանքներն

Արեւելքում: Դեմոկրատական շարժումը Հոռմում: Ապուլեյ Սա-
տուրնինը: Լիվիոս Դրուզ Կրտսերը: Դաշնակցային պատերազ-
մը վորպես Իտալական դյուզացիութեան յեղւթ: Պատերազմ
Միհրդատի դեմ: Պայքար Մարիոսի ու Սուլլայի միջև: Սուլլայի
առաջին ռեակցիան: Մարիոսի հեղաշրջումը Հոռմում և քաղա-
քացիական պատերազմը Իտալիայում:

Սուլլայի դիկտատուրան վորպես ստրկատերերի իշխանու-
թեան համակենտրոնացում ընդդեմ հեղափոխութեան:

11. Սպարտական հեղափոխութեանը և հանրապետութեան նգնաժամը:

Սոցիալական պայքարի սրվելը: Ստրկատերական դեմոկրա-
տիայի ձգնաժամը: Յելույթներ նրա դեմ: Դադիաւորները ապս-
տամբութեան Սպարտակի դիւստրութեամբ: Ապստամբութեան
ընթացքը: Ճարձգախուժութեաններ ապստամբների միջև: Կրտս-
տուր և Պոմպեոսը: Սպարտակի մահը և սպարտականների հետա-
գա պայքարն Իտալիայի հարավում: Պայքար իշխանութեան հա-
մար Հոռմում: Մինչսուլլայան սահմանադրութեան վերականգնու-
մը: Պայքար ծովահենների դեմ: Պոմպեոսն Արեւելքում: Առաջին
զավազրութեանը հանրապետութեան դեմ (65 թ.): Սերվի-
լիոս Ռուլլոսի ազդարային որինագիծը: Կատիլինան և սրա յե-
լույթը հանրապետութեան դեմ: Կատիլինայի զավազրութեանը
և Յիցերոնը: Կատիլինայի հետնորդների շարժման բնույթը:
Կեսարի հանգես գալը և նրա քաղաքականութեանը 60-ական
թվականներին:

12. Հռոմեական հանրապետութեան վախճանը: Պայքար հանուն նազմական դիկտատուրայի:

Առաջին տրիումվիրատու (յեռապետութեանը): Դալիայի
նվաճումը Կեսարի կողմից: Կրտստն Արեւելքում: Առաջին տրի-
ումվիրատի կազմալուծումը: Պայքար Կեսարի ու Պոմպեոսի մի-
ջև: Կեսարի դիկտատուրան: Նրա ռեֆորմները: Կեսարի մահը:
Պայքար իշխանութեան համար նրա մահից հետո: Մուտինայի
կռիվը:

Յերկրորդ տրիումվիրատ: Պրոկրիպիանները: Ֆիլիպպիի ճա-
կատամարտը: Իշխանութեան բաժանումը: Ազդարային հարցն

Իտալիայում: Պերուսիական պատերազմը: Պայքար Սեքստուս
Պոմպեոսի դեմ: Մնտոնիոսի քաղաքականութեանն Արեւելքում:
Պայքար Ռեյտալիանոսի և Մնտոնիոսի միջև: Ալեյիումի ճա-
կատամարտը: Յեզիպոսի միացումը: Հռոմեական հանրապետու-
թեան անկման և ռազմական դիկտատուրայի հաստատման սոցի-
ալական պատճառները:

13. Հռոմեական կուլտուրան հանրապետութեան դարաշրջանում

Յարուսիական և վաղ հռոմեական ազդեցութեանները: Հռո-
մեական հնադրւյն կրոնն ու նրա հելլենականացումը: Հռոմեական
զրականութեան ծագումը (Ենիոս, Անդրոնիկ, Նեվիոս): Հռոմե-
ական կոմեդիան և նրա ներկայացուցիչները (Պլաւտոս, Տերեն-
տիոս): Հռոմեական տարեգրութեանն ու պատմութեանը (Յա-
բիոս Պիկտոր, Պուլիբիոս, Սալլւստիոս, Կեսար):

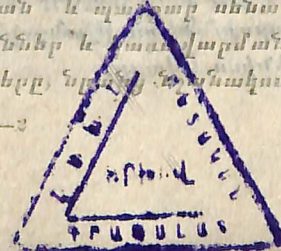
Ճարտասանութեանն ու քաղաքական հրապարակախոսու-
թեանը (Յիցերոն):

Հռոմեական կենցաղի հելլենականացումը: Սցիպիոնի խմ-
բակը: Հանրապետութեան անկման ժամանակաշրջանի Հռոմեա-
կան զաւաճարախոսութեանը: Հռոմեական փիլիսոփայութեանն
ու այդ փիլիսոփայութեան ներկայացուցիչները (Լուկրեցիոս
Կար):

14. Հռոմեական կայսրութեանը I դարում ու սոցիալական պայքարը պերիփերիաներում

Հռոմեական կայսրութեանը վորպես ստրկատերերի ռազմա-
կան դիկտատուրան: Պրինցիպատը վորպես նրա սոցիոլոգիկ ձև:
Ոգոստոսը: Նրա ֆինանսական, սոցիալական, վարչական և ռազ-
մական քաղաքականութեանը: Հռոմեական կուլտուրան Ոգոս-
տոսի ժամանակ: Գրականութեանը (Վերգիլիոս, Հորացիոս,
Ովիդիոս): Հռոմեական պատմագիտութեանը (Տիւ Լիվիոս, Դիո-
ղոր Սիցիլիացին, Դիոնիսիոս Հալիկարնասցին): Կառուցողական
արվեստ (Վիտրուվիոս):

Տիրերիոս, Կալիգուլա, Կլաւդիոս: Մարտիները հազուադէպ:
Հանրապետական ուղղիցիան և պայքար սենատի արխատուրա-
տիայի դեմ: Պրնտորիականներ և իտալարման բյուրոկրատա-
ցումը: Ազատ արձակվածները, նրանց քաղաքականութեանը:
Երազիւր Հուն. և Հոմեր պատմ.—2

Հեղափոխական և ոպորտյունիստ արամազդու թյունների աճումը: Հրեական պատերազմի սկիզբը: Ապստամբություններ պրովինցիաներում: 68-69 թվականների քաղաքացիական կռիվը: Հայ-կերի աճումը: Ֆլավիոսները: Հրեաստանի ապստամբության ճնշումը: Յիվլիխի ապստամբությունը: Դոմիդիանոսը և նրա ձգտումը արսուլուտիզմ հաստատելու: Պայքար սենատի դեմ:

15. Հռոմեական կայսրությունը II դարում

Տրայանոսը: Իտալական հողատիրությունն ամբողջությամբ փորձեր: Պետական բարեփոխությունների աճումը: Տրայանոսի արտաքին քաղաքականությունը: Կայսրության բնագլխման բարձրագույն կետը: Բյուզոնդոսացումը Ադրիանոսի ժամանակ: Բար-Կոդրայի ապստամբությունը Հրեաստանում: Անտոնին Պիոս և Մարկոս Ավրելիոս: Կայսրության արտաքին և ներքին դրությունների վաթսրացումը Մարկոս Ավրելիոսի սրբը: Ապստամբություններ պրովինցիաներում: Ճնշում կայսրության սահմանների վրա: Կոմոդը և նրա արտաքին քաղաքականությունը: Արաբյան թափառական տենդենցների աճեցումը: Անտոնինների դինաստիայի վերջը:

Հռոմեական պրովինցիաները II դարում: Արևելյան պրովինցիաները: Առևտրի զարգացումը: Արտաքին առևտուրը (Չինաստանի ու Հնդկաստանի հետ): Արևմտյան պրովինցիաները: Բաղաքների աճումը: Բաղաքային վարչություն՝ դեկուրիոնները և քաղաքային մագիստրատները: Կառավարական հսկողությունը քաղաքային ֆինանսների վրա: Ծայրամասային և քաղաքային շարժումները: Խոշոր ու մանր հողատիրությունը Անտոնինների դարաշրջանում: Կոլոնատի ծագումն ու նրա զարգացումը: Կոլոնները մասնավոր և կայսերական կալվածներում: Գերմանացիների բնակեցումը Կայսրության ծայրամասերում:

Հռոմեական կուլտուրան I և II դարերում: Ստոիկյան փիլիսոփայության հաջողությունները (Սենեկա, Մարկոս Ավրելիոս): Պոտմագրության բնույթը (Տակիտոս, Ավլուս Պլինիոս): Գեղարվեստական արձակը (Պետրոնիոսի «Սատիրիկոնը», Լուկիանոսը, Ապուլիոս): Յիդիսմաբանություն (Յուվենալ): Զարտաբանականությունը Ադրիանոսի սրբը: Գիտության բնույթն այդ եպոխայում (Կլավդիոս, Պլինիոս Ավագ):

Բաղաքացիական պատերազմն ու Սեվերների դինաստիան: Իշխանության անարատի ուղիղականացումն ու բյուրոկրատացումը: Խոշոր հողատիրության աճումը: Կոլոնատի զարգացումը: Հարկերի լուծը: Ժողովրդական մասսաների ազդատացումը: Արևմտագործություն, առևտրի անկումը, ֆինանսական ճգնաժամը: Սենատի իշխանության թուլացումը: Կարակալայի եզրկալը 212 թ.: Մենատական սեպկիան Սեբաստոպոլիսի ժամանակ և նրա անկումը:

III դարի դինոստիական կայսրները: Մաքսիմիանոսը: Բաղաքի ստորին խավերի և պոլիտիկական բնակչության դժգոհությունը: Գորդիանոսների շարժումը (238 թ.): «Մենատորական» կայսրները: Բարբարոսների ներխուժումը պարսիկներ, գոթեր, ալաններ: Կենտրոնական իշխանության անկումը: Կայսրության անբնականորեն լինողությունը պետությունների կազմվելը: Գյուլատիկների, սարոլենների և քաղաքային արհեստավորների շարժումը, դրամահատների ապստամբությունը Հռոմում, բաղադրողների շարժման սկիզբը: Վերահաս հեղափոխությունը ճնշելու և կայսրությունը վերականգնելու փորձեր Ավրելիանոսի և Պրոբոսի ժամանակ:

17. Քրիստոնեությունն ու նրա ծագումը

Քրիստոնեության ծագման պրոբլեմը: Քրիստոնեական վաղ համայնքների սոցիալական կազմը: I դարի քրիստոնեությունից վերաբերող բոլոր ազդեցությունների լիզենդար կամ կեղծ բնույթը: Քրիստոնեությունը վորպես սինկրետիկ կրոն: Հրեականությունը, արևելյան կրոնները, Ժողովրդական հավատալիքները, փիլիսոփայությունները (ստոիցիզմ և անտիկրատոնիզմ), վորպես քրիստոնեության բաղկացուցիչ տարրերը: II դարի համայնքների տարածման ուղիները: Յեզիսիսպոսությունների գերը նրանց կազմակերպման գործում: Յեզիսիսպական վերնախավի և ստորին խավերի միջև յեղաձի պայքարի սկիզբը (հերձվածներ): Յեզիսիսպական պայքարը կառավարությունից դեմ և այսպես կոչված «հալածանքները»:

18. Հոռմեական Ուշ կայսրությունը

Դիոկղետիանոսը և հեղափոխության ժամանակավոր ճնշումը: Պետության նոր ձևը (գոմինաս): Կայսրության բաժանումը: Դիոկղետիանոսի ռեֆորմները՝ եղբիկ գնների մասին, ֆինանսական ռեֆորմը, հաշվային ռեֆորմը: Բյուրոկրատիայի դերը Ուշ կայսրության դարաշրջանում: Դիոկղետիանոսի կրոնական քաղաքականությունը: Հոռմեական ստեփանոսների ամրացումը: Հոռմեական բանակի բարրադրուսացումը: Պայքար իշխանության համար Դիոկղետիանոսի հաջորդների միջև: Կոստանդինը: Նրա դաշինքը քրիստոնեական յեկեղեցու հետ: Միլանի եղիկալը: Դոմինատի սիստեմի ձևավորման ավարտումը: Մաքսաքաղաքի տեղափոխումը դեպի Սրեկը: Հերձվածների զարգացումը՝ վերադառնալիս հեղափոխական շարժման ձև: Ազնվատիկների (ցիրիկումցեփոնների) շարժման սկիզբը: Արիոսականությունը: Նիկիոյի վեհաժողովը: Հեթանոսության վերականգնման վերջ Հուլիանոսի որոշ: Բրիտանիայի վերջնական հաղթանակը նրա հաջորդների որոշ: Հեթանոսական պաշտամունքների արգելումը: Յեկեղեցին վերադառնալիս պետական ապարատի մաս:

19. Եկոնոմիկան և սոցիալական հարաբերությունները Ուշ կայսրության եպիսոպոս

Ստրկատիրական լատիֆունդիայի կործանումը և նոր ձևի խոշոր կալվածի առաջացումը: Կոլոնատի հետագա զարգացումը: Կոլոնների ճորտացումը: Պետության միջամտությունը տրեստական կյանքին: Հարկադիր մատակարարումների սիստեմը: Կոլլեկտաների ճորտացումը: Հարկադիր աշխատանքի վրա հիմնված պետական խոշոր արհեստանոցների կազմումը: Կուրիալների ճորտացումը: Դրամի արժեքազրկումը: Առևտրի անկումը: Հարկերի նասուրալականացումը: Դոմինատը վերադառնալիս կայսերական իշխանության կենտրոնացման նոր ձև:

20. Ստրուկտուրի և կոլոնների հեղափոխությունն ու բարրադրուսների հարձակումը: Կայսրության անկումը

Դոթերն ու հոները: Վեստգոթերի բնակեցումը Բալկանյան թերակղզում: Վեստգոթերի ապստամբությունը, Բալկանյան թե-

րակղզու ավերումը և Վալենտի մահը: Ապստամբություններ Հռոմեական կայսրության դանազան վայրերում: Բագատոսների ապստամբությունը Գալլիայում և Իսպանիայում և ազնվատիկների՝ Հոռմեական Աֆրիկայում: Թեոդոսը և կայսրության վերջին միավորումը: Կայսրության վերջնականապես Արևելյան ու Արևմտյան մասերի բաժանվելը Թեոդոսի մահից հետո: Արևելիսը և Հոնորիոսը: Վեստգոթերի նոր ապստամբություն Ալարիխի ղեկավարությամբ: Վեստգոթերի և սարազենների միավորվելը Հոռմեական կայսրության դեմ: Հոռմի զբաղումը Ալարիխի կողմից: Հոնորի արշավանքը: Մատիլա: Հոռմի կողոպտումը վանդալների կողմից: Արևմտյան կայսրության տերիտորիայում բարրադրուսական պետությունների կազմվելը: Հոռմեական վերջին կայսր Հոնուսիոս Ավգուստուլոսը: Արևմտյան Հոռմեական կայսրության անկումը: Միլոթացիների, ավարների և սլավոնների ներխուժումը Արևելյան Հոռմեական կայսրության մեջ: Արևելյան Հոռմեական կայսրության ներքին ու արտաքին զրկությունը: Յուլիանիանոսի ու նրա քաղաքականությունը:

Փրակումությունն առաջին հասվածի վերաբերյալ՝ Հին Հունաստանի պատմության

Հիմնական գրականություն

Համհ(բ)ի պատմության համառոտ դասընթացը:

Ենգելս—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը:

Լենին—Պետության մասին, դասախոսություն, Ընտիր յերկ. հ. VI:

Сергеев—История древней Греции—Соцэкгиз 1939 г.
Струве—Хрестоматия по древней истории, т. I, 1936 г.
История древнего мира, изд. ГАИМК, том II, Древняя Греция, гл. V—VII.

Լրացուցիչ գրականություն

История древнего мира, изд. ГАИМК. т. II, ч I и II, «Греция» (целиком).

Виппер—История Греции в классическую эпоху.

Пельман—Очерки греческой истории и источниковедения.

Белок—История Греции, ч. I и II.

Յերկրորդ բաժնի վերաբերյալ՝ Հին Հռոմի պատմության

Համհ(բ)ի պատմության համառոտ դասընթացը:

Ենգելս—Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը:

Լենին—Պետության մասին, դասախոսություն, Ընտիր յերկ. հ. VI:

Ստալին—Ճառ արտասանած հարվածային կոլանտեսականների Համամիությունական I համագումարում:

Ստալին—Քաղաքական հաշվետվություններ Համհ(բ)ի 17 և 18-րդ համագումարներին:

Мишулин—Спартакосское восстание, 1936.

Միշուլին—Սպարտակի ապստամբությունը և Հռոմեական հանրապետության անկումը, 1936 թ.:

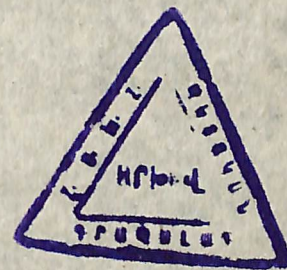
Сергеев—Статья в журнале «Вестник древней истории» за 1938 г.

Машкин—История древнего Рима (краткое пособие к университетскому курсу).

Виппер—Очерки по истории Римской империи.

Нетушил—Обзор Римской истории.

Ռուսերեն բնագիրը խմբագրել է Վ. Ս. ՍԵՐԳԵՅԵՎԸ

ՀՀ Ազգային գրադարան

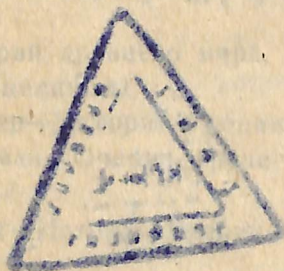

NL0937754

523

11

28318

Թաբգ. Մ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Թաբգ. Խմբ. Հ. ԽՈՒՇՈՅԱՆ

Տեխ. Խմբ. Մ. ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

Սրբազգի՝ Կ. ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

Դրավիտի լիազու՝ № Ն. 2892, Պապիկ 352, տեղած 1000

Հանձնված է արտադրության 22 սեպտեմբերի 1939 թ.

Ստորագրված է արտադրության 9 հոկտեմբերի 1939 թ.

Թուղթ 60×43, ապագր. մամուլ 1,5, մեկ մամուլում 36. 480 նիշ:

Մանկավարժական Ինստիտուտի տպարան, Մարցոխի փ. № 17, Յերեվան 1939 թ.